

УДК 364.446-053.9

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.10>**Андрій КАРКАЧ***доктор філософії у галузі соціальної роботи, директор Департаменту соціального захисту населення, Полтавська міська рада, вул. Соборності, 36, м. Полтава, Україна, 36000***ORCID:** 0000-0002-3959-0568

Бібліографічний опис статті: Каркач, А. (2025). Соціальні практики волонтерської діяльності літніх людей. *Ввічливість. Humanitas*, 3, 73–79, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.10>

СОЦІАЛЬНІ ПРАКТИКИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ

У статті представлений аналіз волонтерської діяльності людей літнього віку, особливості та мотиви їхньої участі. Волонтерство у літньому віці обумовлено потенціалом зростаючого соціально активного способу життя людей літнього віку, готових займатися соціальними практиками на благо суспільства.

Виявлено основні мотиви волонтерської діяльності серед літніх людей та фактори, що впливають на популяризацію волонтерської роботи. Розкрито значущість зміни ціннісних орієнтацій у процесі волонтерської роботи, а також охарактеризовано зворотний вплив волонтерської діяльності на процес активізації соціальних практик людей літнього віку. Аналіз волонтерських практик, представлених у тексті, ґрунтується на досвіді роботи автора зі клієнтами територіального центру соціального обслуговування та радою ветеранів праці Подільського району м.Полтави.

Учасники волонтерських груп літнього віку починають дружити, відвідувати один одного та влаштовувати спільні свята; активно допомагають різним соціальним групам, у тому числі ВПО, маломобільним літнім людям; створюють нові спільноти та взаємодіють із місцевою владою для просування своїх ідей. Подібна активність сприяє подоланню соціальної ексклюзії у таких доменах, як соціальні відносини, місцеві спільноти та місце проживання, громадянська участь, соціально-культурні аспекти. Волонтерська та громадянська активність підвищують соціальну включеність не тільки літніх волонтерів, але й тих, кому вони допомагають.

До складнощів розвитку волонтерської та цивільної активності відносяться: відсутність стійких патернів соціально активного життя у літньому віці; неготовність допомагати; страх; відсутність системної підготовки та підтримки волонтерів; негативний досвід участі та подальше розчарування.

Водночас, крім економічного, соціального ефекту для суспільства, волонтерство надає цілу низку позитивних впливів на конкретних людей, зокрема на людей літнього віку (через задоволення соціальних потреб, поліпшення ментального здоров'я тощо). У статті показано можливості залучення людей літнього віку до соціального життя на реальних прикладах.

Виявлено, що участь волонтерів літнього віку в Україні децю ускладнюється існуючими суспільними стереотипами, спрямованістю суспільної політики, але при цьому існують перспективні кейси залучення літніх людей до волонтерської діяльності.

Ключові слова: волонтерська діяльність, волонтерська робота, волонтерська допомога, волонтер, соціальна активність, люди літнього віку, соціальна робота.

Andrii KARKACH*Doctor of Philosophy in Social Work, Director of the Department of Social Protection of the Population, Poltava City Council, 36 Sobornosti str., Poltava, Ukraine, 36000***ORCID:** 0000-0002-3959-0568

To cite this article: Karkach, A. (2025). Sotsialni praktyky volonterskoï diialnosti litnikh liudei [Social practices of volunteering among older people]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 73–79, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.10>

SOCIAL PRACTICES OF VOLUNTEERING AMONG OLDER PEOPLE

The article presents an analysis of volunteer activities of elderly people, the features and motives of their participation. Volunteering in old age is due to the potential of a growing socially active lifestyle of elderly people who are ready to engage in social practices for the benefit of society.

© А. Каркач, 2025

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

The main motives of volunteer activity among elderly people and factors influencing the popularization of volunteer work are identified. The significance of changing value orientations in the process of volunteer work is revealed, and the reverse impact of volunteer activity on the process of activating social practices of elderly people is also characterized. The analysis of volunteer practices presented in the text is based on the author's experience of working with clients of the territorial social service center and the council of labor veterans of the Podilskyi district of Poltava.

Participants of volunteer groups of elderly people begin to make friends, visit each other and organize joint holidays; actively help various social groups, including IDPs, limited mobility elderly people; create new communities and interact with local authorities to promote their ideas. Such activity helps to overcome social exclusion in such domains as social relations, local communities and place of residence, civic participation, socio-cultural aspects. Volunteering and civic activity increase the social inclusion not only of elderly volunteers, but also of those whom they help.

The difficulties in developing volunteering and civic activity include: lack of stable patterns of socially active life in old age; unwillingness to help; fear; lack of systematic training and support for volunteers; negative experience of participation and subsequent disappointment.

At the same time, in addition to the economic and social effect for society, volunteering has a number of positive effects on specific people, in particular on elderly people (through meeting social needs, improving mental health, etc.). The article shows the possibilities of involving elderly people in social life using real examples.

It was found that the participation of elderly volunteers in Ukraine is somewhat complicated by existing social stereotypes and the direction of public policy, but at the same time there are promising cases of involving elderly people in volunteer activities.

Key words: volunteering, volunteer work, volunteer assistance, volunteer, social activity, elderly people, social work.

Актуальність проблеми. Український волонтерський рух натеper в умовах війни реалізує значний потенціал зростання. Волонтерська діяльність зумовлена потенціалом зростаючого соціально активного способу життя людей літнього віку, які готові займатися соціальними практиками на благо територіальної громади.

Недовіра громадян до організованих форм та видів волонтерської діяльності, обмаль у суспільстві асоціацій з волонтерством, коли йдеться про конкретну безоплатну допомогу людині, яка її потребує, з боку людей літнього віку без участі будь-яких організацій, низький рівень поінформованості населення територіальних громад про діяльність волонтерів літнього віку, прояв байдужості до різних процесів у сфері соціальної та громадянської активності літніх людей на тлі схвалення та підтримки волонтерів з боку більшості членів громади, існуючі приклади успішного залучення людей літнього віку до волонтерської діяльності, що свідчить про зміну вектора суспільних настроїв щодо цієї категорії населення, і зумовили актуальність проведення даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тенденціям розвитку волонтерського руху в Україні присвячені наукові дослідження А. Капської, Р. Вайноли, Н. Комарової, вивчення досвіду волонтерської роботи та визначення напрямів її вдосконалення у своїх роботах здійснили Грига І., Брижовата О., Дума Л., Лисенко О., волонтерству як платформі соціальних перетворень та соціально-педагогічним

умовам розвитку волонтерського руху в Україні свою увагу у наукових дослідженнях приділила Н. Говоруха, питанням соціальної інтеграції осіб літнього віку в Україні присвячені роботи українського дослідника демографічних процесів Б. Крімера, залучення волонтерів соціальними службами для здійснення догляду вдома за людьми похилого віку окреслено у своїх дослідженнях С. Ястремською та О. Куцою, особливості волонтерства як ресурсу соціальної роботи та підготовки соціальних працівників до волонтерства розкрито у наукових розвідках Т. Скорик, розвитку волонтерського руху, підготовці молоді до волонтерської роботи присвячено наукові дослідження М. Моторної, Н. Кривонь розглядає волонтерську діяльність у контексті розвитку життєстійкості громадян та як важливу умову для подолання скрутних і кризових життєвих ситуацій у різних сферах буття під час воєнного стану в Україні, менеджменту волонтерської діяльності, методиці організації волонтерських груп та визначенню видів мотивації до волонтерської діяльності присвячено наукові розвідки Т. Лях, дослідницький фокус уваги О. Панькович та О. Касперовського зосереджено на виявленні основних трендів інституціоналізації та динаміці розвитку українського волонтерства на підґрунті використання можливостей сучасних цифрових, мережевих, інформаційно-комунікативних технологій та розвитку українського волонтерського руху в умовах збройної російської агресії.

Незважаючи на численні праці з проблематики волонтерської діяльності, очевидним

є дефіцит з виявлення специфіки соціальних практик волонтерської роботи літніх людей. На тлі здобутків сучасної соціальної роботи, за межами уваги вітчизняних науковців залишено соціальну групу літніх людей як активних учасників волонтерської діяльності, спрямованої на допомогу різним категоріям населення, включаючи маломобільних літніх, та громадянської участі, що значно актуалізує предмет дослідження у даній статті.

Мета дослідження – визначити можливості волонтерської діяльності як технології соціальної роботи із залучення літніх людей до активного соціального життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Волонтерство як соціальний феномен набуває рис значного соціального явища в нашому суспільстві в умовах воєнного стану. Останніми роками закономірне щодо нього і зростання уваги дослідників – теоретиків та практиків.

У наукових працях розглядаються різні аспекти волонтерства в Україні, відбувається накопичення емпіричних матеріалів, що допомагає зрозуміти складну природу суб'єктно-об'єктних відносин між волонтерами, а також волонтерської спільності у цілому з різними соціальними групами, особливо під час війни (Веденєєв, Турчак, 2018; Панькова, Касперович, 2022).

На нашу думку, дослідницький інтерес до розгляду ставлення українців до волонтерської діяльності обумовлений певною практичною користю для державного розвитку та може отримати пояснення з наступних позицій. По-перше, населення країни є найпотужнішим ресурсом зростання кількості тих, хто може і хотів би реалізувати себе у волонтерських практиках. По-друге, дієздатність волонтерів, результативність їх праці багато у чому залежить від середовища проживання і соціального оточення, де формується певне ставлення до того, що вони роблять. Характер цього відношення формується певними ціннісними передумовами громадянської участі, що передбачають наявність у населення ціннісних підстав для цієї активності (Болотова, Ляшенко, Байдак, 2018).

«Україна вкотре продемонструвала свою незламність та щедрість, посівши сьоме місце у Світовому рейтингу благодійності 2024 року від Charities Aid Foundation.

Згідно зі звітом, 77% дорослих українців надавали пряму допомогу нужденним, 67% жертвували кошти на благодійність, а 27% займалися волонтерською діяльністю. Ці показники свідчать про високий рівень самоорганізації та солідарності українського суспільства, яке об'єдналося перед обличчям агресії» (Присяжнюк, 2024, 25 вересня).

Натепер всім розвиненим країнам характерне демографічне старіння населення, тобто збільшення частки літніх людей у суспільстві (Балогова, Ковальчук, 2022). В Україні, за даними Державної служби статистики, станом на 01 січня 2023 року, частка людей літнього віку становить 23% від усього населення країни (Демографічний щорічник, 2023).

На жаль, люди літнього віку в Україні, як правило, мають знижені фізичні та матеріальні можливості для активного життя, змінюється їхнє ставлення до явищ і подій, інтереси. Крім того, на тлі незатребуваності та соціальної ексклюзії, у людей літнього віку найчастіше знижується самооцінка, зростає невпевненість у собі. Виходячи на пенсію, людина втрачає значну соціальну роль і стає виключеною із системи міжособистісних зв'язків, до якої входять представники різних поколінь. Саме тому люди літнього віку частіше, ніж інші категорії населення, стають об'єктом соціальної допомоги (Каркач, Кравченко, Семигіна, 2022).

Однак це не повинно бути підставою для того, щоб ставитися до людей літнього віку тільки як до пенсіонерів і пацієнтів. Їх треба активно включати не лише у трудову, а й у соціальну та громадську діяльність, однією з форм якої є волонтерський рух (Грибко, 2023).

Дослідження, проведене нами у грудні 2024 року (серед клієнтів територіального центру та ради ветеранів праці Подільського району м. Полтави, n=450), показало, що 53% людей літнього віку, за їх розумінням, ніколи не брали участь у волонтерській роботі. Водночас літні люди, за їхніми ж оцінками, займалися:

- допомогою соціально незахищеним категоріям громадян (літнім, дітям-сиротам, дітям, які опинилися без батьківського піклування, особам з інвалідністю, малозабезпеченим тощо) – 12%;

- суспільно корисними справами (висаджували квіти, дерева, засівали газони, упорядковували під'їзди, двори, вулиці) – 18%;

- участю у екологічних маршах, прибиранні сміття та забруднень – 11%;
- допомогою бездомним тваринам, притулкам для тварин, екопаркам та заповідникам – 10%;
- участю у просвітницьких бесідах, спрямованих на профілактику наркоманії, СНІДу, підліткової злочинності, пропаганду здорового способу життя – 3%;
- допомогою внутрішньо переміщеним особам – 34%;
- 46% респондентів допомагали військовим.

Як правило, соціально активні люди літнього віку стають ресурсом волонтерської діяльності та власне волонтерами.

Чинне законодавство визначає волонтерську діяльність як добровільну, соціально спрямовану, неприбуткову діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги (Про волонтерську діяльність, 2025).

Провідним мотивом участі у цій діяльності, за оцінками наших респондентів, стало бажання бути корисним (75%). Для власного задоволення волонтерською діяльністю займалися 17% респондентів, 16% хотіли б відплатити людям за добро. При цьому 39% респондентів займалися волонтерською роботою, бо самі зіткнулися з подібною проблемою.

У той час як 32% літніх респондентів не хотіли б займатися нічим подібним. Участь літніх українців у волонтерській діяльності ускладнюється кількома чинниками.

По-перше, це культурно-історичні стереотипи. Наприклад, сприйняття старшого покоління іншими віковими групами як неактивних, зайнятих переважно сімейними та домашніми справами, що літні – тягар для суспільства (ейджизм) (Коляда та ін., 2022).

По-друге, спрямованість соціальної політики держави, яка сконцентрована на наданні соціальної допомоги, а не на використанні потенціалу, сильних сторін людей літнього віку, їх наснаження на соціальну активність.

По-третє, несформованість потреби у волонтерській діяльності та її цінності у самих людей літнього віку. Багато хто з них вважає, що держава їм «все винна».

В умовах збройної російської агресії, волонтерство набуло особливої актуальності та ознак життєво необхідного явища, внаслідок його

ролі у підтримці та наданні допомоги військовим, постраждалим, внутрішньо переміщеним особам, забезпеченні соціалізації вразливих груп (Шапошникова & Вірт, 2024).

За результатами нашого опитування було складено соціальний портрет наших респондентів. Це переважно жінки (84,3%), у віці 60–74 років (73,6%), які мають вищу освіту (62,4%), дітей (92,2%), які проживають самотньо (36,8%), з чоловіком (33,2%) або спільно з чоловіком та дітьми (15,7%). Більшість респондентів віднесли себе до середньо-забезпечених (51,5%).

З відповідей респондентів вибудувалася ієрархія значущих цінностей для людей літнього віку: здоров'я (74,7%), сім'я (67,8%), почуття безпеки (50,6%), матеріальна забезпеченість (41,4%), впевненість у собі і почуття власної гідності (23%), впевненість у майбутньому (19,5%), надійні друзі (12,6%).

Волонтерська діяльність не тільки допомагає суспільству з точки зору додаткових ресурсів для реалізації та втілення у життя безоплатної допомоги тим, хто її потребує, а й є невід'ємною підтримкою і для самих людей, які надають цю допомогу (Кудря, 2016).

Високий та середній індекс життєвої задоволеності характерний для 62,7% наших респондентів. Ці значення відображають їхню високу адаптованість до життя, здатність знаходити нові стимули, що надають сенсу їхньому життю. Навпаки, низькі значення індексу життєвої задоволеності свідчать про високий рівень тривожності, психологічний дискомфорт і невдоволення ситуацією, що склалася, і своєю роллю у ній. Це притаманно 37,3% наших респондентів.

Фактори та мотиви, що впливають на рівень та ступінь включеності літніх людей у волонтерську роботу, корелюють із соціально-демографічними показниками, індивідуальними особливостями, матеріальним становищем, особистісним статусом та залежать від ціннісних орієнтацій.

Більшість респондентів (67,3%) задоволені залученням до волонтерської діяльності; 16,2% практично нею не займалися і 15,5% не задоволені своїм залученням до волонтерської діяльності. Основними причинами, через які люди літнього віку не займаються волонтерською роботою, респонденти назвали: домашні

та сімейні турботи (39,1%), погане здоров'я (31,1%), брак коштів (18,7%), інше (11,1%).

За результатами проведеного дослідження, наразі основними мотивами участі у волонтерській діяльності людей літнього віку є почуття патріотизму (62,4%), співчуття (альтруїзм) (17,3%), відчуття власної гідності (14,1%), бути компетентним, незважаючи на вік (6,2%).

Натепер в Україні можна бачити приклади успішного розвитку волонтерства людей літнього віку. Зокрема, серед клієнтів територіального центру надання соціальних послуг Подільського району м.Полтави та членів ради ветеранів праці Подільського району м.Полтави. Зазначимо, що волонтерство в умовах російської агресії проти України розглядається нашими респондентами як обов'язок перед суспільством (57,4%) та моральний обов'язок людини (36,5%) і, рідше, як набуття нових навичок (4,2%) або корисне проведення часу (1,9%).

Соціальна активність – характеристика соціальної діяльності. Тому логічно припустити, що саме через соціальну активність стимулюється волонтерська діяльність людей літнього віку, і, отже, стає можливим повернення в систему соціальної діяльності, або закріплення у даній системі (Важливість соціальної активності для ментального здоров'я пенсіонерів, 2024).

Клієнти територіального центру надання соціальних послуг Подільського району та члени Ради ветеранів праці Подільського району активно входять у процес волонтерської допомоги, оскільки ці організації зацікавлені у продовженні активного довголіття їх учасників, а отже і притоці літніх волонтерів і тому невтомно працюють над залученням нових людей та розширенні активностей для волонтерської діяльності.

Дані нашого дослідження свідчать, що з потреб і мотивів, які спонукають літніх людей до участі у волонтерській діяльності, є такі: потреба у самореалізації (64,3%); прагнення бути корисним іншим (74,7%); потреба у нових знаннях та нових соціальних ролях (65,2%); потреба зростати і розвиватися, знаходячи нові сенси життя (64,8%); потреба знайти застосування свого професійного та життєвого досвіду (47,1%); потреба брати участь у соціальних змінах, бажання реалізувати свої ініціативи у соці-

альній сфері (82,3%); потреба у досягненнях, діяльність на результат (82,3%); потреба у прояві милосердя, доброти (17,3%); потреба у змістовному дозвіллі (3,9%).

За останні три роки частка літніх людей, які мають досвід участі у волонтерській діяльності зросла, хоча досвід участі у волонтерстві не означає автоматичної готовності та здатності людини надавати регулярну підтримку та допомогу (Горінов, Драпушко, 2022).

За даними нашого емпіричного дослідження, основними заходами, у яких літні волонтери здійснювали підтримку були:

- допомога у гуманітарних штабах (38,3%);
- участь у закупівлі амуніції (бронежилети, каски, одяг) (12,7%);
- участь у закупівлі медикаментів (17,5%);
- участь у закупівлі обладнання (дрони, тепловізори, рації) (19,2%);
- участь у закупівлі транспортних засобів (автомобілі, квадроцикли) (8,4%);
- плетіння маскувальних сіток (62,9%);
- виготовлення окопних свічок (47,4%);
- виготовлення сухих борщів (53,6%);
- допомога у відновленні військової техніки (2,7%);
- допомога у розселенні ВПО (9,5%);
- перерахування коштів на допомогу українській армії (36,2%);
- надання тимчасового житла ВПО (7,3%);
- забезпечення ВПО продуктами харчування, водою, ліками, одягом, засобами гігієни та іншими предметами першої необхідності (39,4%);
- допомога у відновленні пошкодженого житла (7,1%);
- допомога у ліквідації наслідків обстрілів (3,6%);
- захист тварин, які постраждали від війни (5,8%);
- допомога госпіталю (водою, ліками, одягом, засобами гігієни та іншими предметами першої необхідності) (12,5%);
- прибирання та благоустрій територій (51,2%).

Таким чином, аналізуючи відповіді наших респондентів, можемо зробити висновок, що представники літнього волонтерства не схильні до конформної поведінки та прийняття життя таким, яким воно є, обираючи його перетворення.

Для волонтерів літнього віку основною особливістю є спрямованість на побудову глибоких позитивних емоційних відносин з іншими людьми, готовність прийти на допомогу іншим людям, що дає їм основу для самореалізації та гармонізації свого духовного життя. Зайнятість людини у літньому віці волонтерською роботою пов'язана з вираженістю смисложиттєвих орієнтацій особистості у цьому періоді онтогенезу.

За результатами нашого емпіричного дослідження можна зробити висновок, що люди літнього віку, які займаються волонтерством, більш вільно ухвалюють самостійні рішення та втілюють їх у життя, ніж їхні однолітки. Це зумовлено тим, що у діяльності, що передбачає безпосередню взаємодію з іншими людьми, необхідно виявляти більше творчих здібнос-

тей, вміти швидко знаходити варіанти виходу з ситуацій, що склалися, і взяти на себе відповідальність за прийняття рішень.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Волонтерська діяльність у літньому віці виконує моральну функцію наснаження фундаментальних цінностей – милосердя, справедливості, гуманності, чуйності, доброти, а також стає ефективним способом подолання внутрішнього особистісного конфлікту, значним ресурсом ресоціалізації особистості та розвитку суспільства та запобігання ексклюзії.

Волонтерська діяльність людей літнього віку, як один з маркерів стану громадянського суспільства, сприяє зростанню їхньої соціальної активності та вирішенню протиріч соціальних проблем, що ускладнюються.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балогова Б., Ковальчук Ю. Особливості проблематики старіння в контексті соціальної підтримки людей поважного віку. *Social Work and Education*. 2022. Vol. 9, № 3. С. 331–339. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.3.1>.
2. Болотова В. О., Ляшенко Н. О., Байдак Т. М. Волонтерська діяльність в Україні як вид соціальної активності. *Грані*. 2018. Т. 21, № 9. С. 47–57.
3. Важливість соціальної активності для ментального здоров'я пенсіонерів. *Будинки престарілих*. (2024, 8 липня). URL: <https://doma-prestarelyh.com.ua/vazhlyvist-soczialnoyi-aktyvnosti-dlya-mentalnogo-zdorovya-pensioneriv/> (дата звернення: 29.05.2025).
4. Веденєєв Д. В., Турчак О. В. Волонтерський рух в Україні в ході російсько-української війни: ризики праці та форми державного і громадського визнання. *Військово-науковий вісник*. 2018. Вип. 30. С. 206–216. URL: <http://vnpv.asv.gov.ua/article/view/153726>.
5. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія. Київ: Держ. ін-т сімейн. та молодіж. політики, 2022. 240 с.
6. Грибо О. В. Соціальна активність людей похилого віку. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*: матеріали 31-ї Міжнар. наук.-практ. конф. МістоCAD-2023, м. Харків, 17–20 трав. 2023 р. Харків, 2023. С. 943.
7. Демографічний щорічник «Населення України» за 2022 рік / ред. М. Тімоніна; Відп. за вип. О. Вишневська. Київ: Держ. служба статистики України, 2023. 187 с.
8. Каркач А., Кравченко О., Семигіна Т. Сучасні підходи до розуміння літніх людей як особливої соціальної групи. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2022. Т. 2, № 9. С. 77–90. URL: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(9\).2022.267086](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(9).2022.267086).
9. Кудря М. В. Теоретико-методологічні засади дослідження волонтерства як інституту громадянського суспільства. *Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Серія: Політ. науки*. 2016. № 2. С. 38–42.
10. Дискримінація літніх людей: прояви та протидія / Н. Коляда та ін. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2022. № 2 (9). С. 185–196. URL: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(9\).2022.267341](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(9).2022.267341).
11. Панькова О., Касперович О. Український волонтерський рух в умовах збройної російської агресії в контексті національних та глобальних викликів і можливостей післявоєнного відновлення країни. *Журнал європейської економіки*. 2022. Т. 21, № 3. С. 277–294.
12. Присяжнюк Н. Країни, де найбільше благодійників: Україна в десятці – рейтинг 2024. *LIGA.net*. URL: <https://bit.ly/4kofhNU> (дата звернення: 07.06.2025).
13. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI: станом на 8 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 05.06.2025).
14. Шапошникова І. В., Вірт Ю. М. Роль інституту волонтерства у соціальній роботі під час повномасштабного вторгнення росії на територію України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2024. № 12. <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-12-02-03>.

REFERENCES:

1. Balohova, B., & Kovalchuk, Yu. (2022). Osoblyvosti problematyky starinnia v konteksti sotsialnoi pidtrymky liudei povazhnogo viku [Peculiarities of aging issues in the context of social support for people of advanced age]. *Social Work and Education*, 9(3), 331–339. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.3.1>. [in Ukrainian].
2. Bolotova, V. O., Liashenko, N. O., & Baidak, T. M. (2018). Volonterska diialnist v Ukraini yak vyd sotsialnoi aktyvnosti [Volunteering in Ukraine as a type of social activity]. *Hrani*, 21(9), 47–57. [in Ukrainian].
3. Vazhlyvist sotsialnoi aktyvnosti dlia mentalnogo zdorovia pensioneriv. [The importance of social activity for the mental health of retirees] (2024, 8 lypnia). *Budynky prestarilykh*. Retrieved from <https://doma-prestarelyh.com.ua/vazhlyvist-soczialnoyi-aktyvnosti-dlya-mentalnogo-zdorovya-pensioneriv/>. [in Ukrainian].
4. Viedienieiev D. V. & Turchak O. V. (2018). Volonterskyi rukh v Ukraini v khodi rosiisko-ukrainskoi viiny: ryzyky pratsi ta formy derzhavnoho i hromadskoho vyznannia [Volunteer movement in Ukraine during the Russian-Ukrainian war: labor risks and forms of state and public recognition]. *Viiskovo-naukovyi visnyk*. Vyp. 30. S. 206–216. Retrieved from: <http://vnv.asv.gov.ua/article/view/153726> [in Ukrainian].
5. Horinov, P., Drapushko, R. (2022). Volonterska diialnist v Ukraini: sotsialno-pravove doslidzhennia [Volunteering in Ukraine: social and legal research]. *Derzh. in-t simein. ta molodizh. polityky*. [in Ukrainian].
6. Hrybko, O. V. (2023). Sotsialna aktyvnist liudei pokhlyoho viku. [Social activity of the elderly] *U Informatsiini tekhnologii: nauka, tekhnika, tekhnolohiia, osvita, zdorovia* (s. 943). NTU “KhPI”. [in Ukrainian].
7. Timonina, M. (Red.). (2023). Demografichni shchorichnyk "Naselennia Ukrainy" za 2022 rik [Demographic Yearbook "Population of Ukraine" for 2022](O. Vyshnevskia, Vidpovidalnyi za vypusk). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [in Ukrainian].
8. Karkach, A., Kravchenko O., & Semyhina, T. (2022). Suchasni pidkhody do rozuminnia litnikh liudei yak osoblyvoi sotsialnoi hrupy. [Modern approaches to understanding the elderly as a special social group] *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*, 2(9), 77–90. URL:[https://doi.org/10.31499/2618-715.2\(9\).2022.267086](https://doi.org/10.31499/2618-715.2(9).2022.267086) [in Ukrainian].
9. Kudria, M. V. (2016). Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia volonterstva yak instytutu hromadianskoho suspilstva [Theoretical and methodological foundations of research on volunteering as an institution of civil society]. *Visn. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezidentovi Ukrainy. Seriya : Polit. nauky*, (2), 38–42. [in Ukrainian].
10. Koliada, N., Kochubei, T., Baldyniuk, O., & Batsman, O. (2022). Dyskryminatsiia litnikh liudei: Proiavy ta protydia. [Discrimination against the elderly: Manifestations and countermeasures] *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*, (2 (9)), 185–196. [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(9\).2022.267341](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(9).2022.267341).
11. Pankova, O. & Kasperovych, O. (2022). Ukrainskyi volonterskyi rukh v umovakh zbroinoi rosiiskoi ahresii v konteksti natsionalnykh ta hlobalnykh vyklykiv i mozhlyvostei pisliavoiennoho vidnovlennia krainy [Ukrainian volunteer movement in the context of armed Russian aggression in the context of national and global challenges and opportunities for the country's post-war recovery]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*, 21(3), 277–294. [in Ukrainian].
12. Prysiazhniuk, N. (2024, 25 veresnia). Krainy, de naibilshe blahodiinykiv: Ukraina v desiatti – reitynh 2024 [Countries with the most philanthropists: Ukraine in the top ten – 2024 ranking]. LIGA.net. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://bit.ly/4kofhHU>.
13. Law of Ukraine on volunteer activity № 3236-VI. (2011, April 19), effective as of January 8, 2025. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (date of publication: 06.05.2025). [in Ukrainian].
14. Shaposhnykova, I. V., & Virt, Yu. M. (2024). Rol instytutu volonterstva u sotsialnii roboti pid chas povnomasshtabnoho vtorhnennia rosii na terytoriiu Ukrainy [The role of the volunteering institute in social work during russia's full-scale invasion of Ukraine.]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: pravo, publichne upravlinnia ta administruvannia*, (12). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-12-02-03>. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 22.06.2025

Дата прийняття статті: 04.07.2025

Опубліковано: 08.09.2025